

colligere. Ita Anselmus. Solet enim magna pecuniarum vis obnoxia esse fraudis suspicioni, quia ex tanta copia facile multa clam demt possunt, ita ut nemo sciat, vel persenscat.

21. PROVIDEMUS BONA NON SOLOM CORAM DEO, SED ETIAM CORAM HOMINIBUS. — Græcum κατὰ signifi- cat et bona et honesta, ut vertit Vatablus, q. d. Procuro et satago honeste agere non tantum coram Deo, sed et coram hominibus, ne homines etiam suspicaces occasionem habeant aliquid mali, vel inonesti de me suspicandi. Quapropter ut juste et honeste me hanc collectam administrare ostendam, testes mihi adisco Titum et Lucam, illis pecuniam bursamque committo, ego eam tractare nolo. Hinc nota, et discite hoc practicum axioma: Conscientiam Deo, proximo famam debemus; et qui famam negligit, in proximi salutem crudelis est. Vide Anselmum.

Conscientiam Deo, proximo famam debemus.

22. MISIMUS AUTEM CUM ILLIS ET FRATREM NOTITIAM. — Incertum quis hic. Aliqui suspicantur esse Apollo, ait Anselmus. Sed suspicantur tantum, quia Paulus eum nec nominat, nec describit, sed Corinthiis ex presentia cognoscendum relinquit.

23. CONFIDENTIA MULTAM VOS (q. d. Confidens multum et sperans, illos, uti par est, a vobis honeste et amanter excipientes (1), idque) SIVE PRO TITO. — id est partim ob amorem et venerationem Titi, qui socius est meus et adjutor apud vos; hinc patet Titum, cum hæc scriberet Paulus, fuisse Corinthi: eo enim ad eleemosynas hæcæ allaque peragenda miserat eum Paulus.

(1) Confidentia multa in vos, id est, quia ille frater de vobis omnia sperat optima, vos nempe fore liberales: Ita Rosenmullerus. Alii: Quia ego Paulus multum spero et confido, vos illum bene excipientes esse.

CAPUT NONUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Primo, pergit hortari Corinthios ad eleemosynam, ex humano pudore et laude, ne scilicet coram Macedonibus, qui tam liberales fuerant, erubescant.

Secundo, vers. 6, ex fructibus eleemosynæ, quod scilicet ipsa suos eleemosynarios ditet bonis et presentibus et futuris.

Tertio, vers. 11, ex gratiarum actione inde in Deum redundante, et lætitia pauperum Christianorum eam accipientium, atque pro Corinthiis suis benefactoribus obsecrantium.

1. NAM DE MINISTERIO, QUOD FIT IN SANCTOS, EX ABUNDANTI EST MIHI SCRIBERE VOBIS. 2. SCIO ANIM PROMPTUM ANIMUM VESTRUM: PRO QUO DE VOBIS GLORIOR APUD MACEDONES. QUONIAM ET ACHAIA PARATA EST AB ANNO PRÆTERITO, ET VESTRA ÆMULATIO PROVOCAVIT PLURIMOS. 3. MISI AUTEM FRATRES, UT, NE QUOD GLORIAMUR DE VOBIS, EVACUETUR IN HAC PARTE, UT (QUEMADMODUM DIXI) PARATI SITIS: 4. N., CUM VENERINT MACEDONES NECUM, ET INVENERINT VOS IMPARATOS, ERUBESCANTUS NOS (UT NON DICAMUS VOS) IN HAC SUBSTANTIA. 5. NECESSARIUM ERGO EXISTIMAVI ROGARE

fratres, ut præveniant ad vos, et præparent repromissam benedictionem hanc paratam esse sic, quasi benedictionem, non tanquam avaritiam. 6. Hoc autem dico: Qui parce seminat, parce et metet: et qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus et metet. 7. Unusquisque pro destinavit in corde suo, non ex tristitia, aut ex necessitate: hilarem enim datorem diligit Deus. 8. Potens est autem Deus omnem gratiam abundare facere in vobis: ut in omnibus semper omnem sufficientiam habentes, abundetis in omne opus bonum, 9. sicut scriptum est: Dispersit, dedit pauperibus: justitia ejus manet in sæculum sæculi. 10. Qui autem administrat semen seminanti, et panem ad manducandum præstabit, et multiplicabit semen vestrum, et augebit incrementa frugum justitiæ vestræ: 11. ut in omnibus locupletati abundetis in omnem simplicitatem, quæ operatur per nos gratiarum actionem Deo. 12. Quoniam ministerium hujus officii non solum supplet ea, quæ desunt sanctis, sed etiam abundat per multas gratiarum actiones in Domino: 13. per probationem ministerii hujus glorificantes Deum in obedientia confessionis vestræ, in Evangelium Christi, et simplicitate communicationis in illos, et in omnes, 14. et in ipsorum obsecratione pro vobis, desiderantium vos propter eminentem gratiam Dei in vobis. 15. Gratias Deo super inenarrabili dono ejus.

Ar. men. dicitur.

1. NAM DE MINISTERIO, QUOD FIT IN SANCTOS (q. d. Commendavi vobis in fine cap. præced. Titum cum sociis, non autem eleemosynam, pro qua veniunt; a nam de ministerio, » id est subministrazione hujus eleemosynæ, quæ fit in sanctos, id est pauperes Christianos,) EX ABUNDANTI EST, — id est, superfluum est scribere vobis, cum ad illam prompti sponte vestra procurritis. Ita Anselmus. Nota artem emendicandi eleemosynas commodam esse, si laudes dactium liberalitatem; hæc callent egregie publici varum et templorum metallici.

2. QUONIAM ET ACHAIA PARATA EST (refer ad glorior, q. d. Glorior apud Macedones, quod vos, o Corinthii, et reliqua Achaia parati sitis ad hanc contributionem eleemosynæ, ita) ET VESTRA ÆMULATIO (id est, zelus misericordie vestre, quam apud alios prædico, et de quo glorior) PLURIMOS AD IMITATIONEM PROVOCAVIT. — Videte ergo, ut ipso facto ostendatis, me vere gloriatum esse, ne et ego confundar et vos.

3. NE QUOD GLORIAMUR DE VOBIS, EVACUETUR IN HAC PARTE. — Græca clarius, ἵνα μὴ τὸ κορυφαίον ἡμῶν τὸ ἐπὶ τῶν εὐαγγελίων κενώσθῃ, ne gloriatio nostra de vobis inanitas fiat in hac parte, ne scilicet falsa appareat, ne inaniter videar gloriatus et falso, vos esse tam promptos et liberales, si parcos et imparatos vos inveniant Macedones.

4. IN HAC SUBSTANTIA, — in hac materia laudis et vituperii circa eleemosynas et tenacem avaritiam (1).

5. UT PRÆVENIANT AD VOS. — Ita Romana: hoc enim est Græcum προέβην; male ergo passim, etiam Plantiniana, legunt, perveniunt. « Præve-

(1) Græca multa habent. ἵνα τῆ ἰσοστασίαν τῶν εὐαγγ. κενώσθῃ, quod Rosenmullerus vertit, ob confidentem illam gloriationem, id est, quod inde a tanto jam tempore confidentissime gloriatus sim de vestra liberalitate. Nam ἰσοστασία sæpe est fiducia.

niant, » inquam, meum et Macedonum ad vos adventum.

ET PRÆPARENT REPROMISSAM BENEDITIONEM, — Beneficentiam et eleemosynam vestram.

PARATAM ESSE. — Ut parata sit: græcismus.

SIC, QUASI BENEDITIONEM, — ut videatur spontanea et liberalis beneficentia, non vero ab avaris extorta. Ita Anselmus et Theophylactus ex Chrysostomo. Cur liberalis eleemosyna vocetur benedictio, dicam vers. seq. Græcum εὐλογία tum benedictionem, tum bonam uberemque collationem sive eleemosynam significat. Ita hic Erasmus; εὐλογία enim derivatur ab εὖ, id est bene, et λόγος, id est dico, vel colloquio. Unde hæc eleemosynæ collectiones et collationes λογία: vocavit Apostolus, I Corinth. XVI, 1 et 2. Utraque significatio hic locum habet, hortaturque Apostolus Corinthios tam ad ultroneam et hilarem (quod significat benedictio), quam ad uberem et liberalem λογίαν, sive collationem eleemosynarum. Doct hic Apostolus quo animo danda sit eleemosyna, nimirum læci et liberali, non coacta, constricto, avaro et sordido.

Liberalis eleemosyna est benedictio.

6. QUI SEMINAT IN BENEDITIONIBUS (id est, largitor et liberalitor, ut scilicet multas benedictiones, id est beneficentias, quasi semina in pauperes effundat, hic eisdem) METET. — Deus enim, qui sibi factum putat quod pauperibus fit, non sinit se liberalitate nostra vinci, sed in liberales longe liberalior est, reddique eis majori copia bona tum corporis, tum anime.

Vers. 6.

Nota duplicem hebraismum. Primo, εὐλογία hebraice ברכה beracha, id est benedictio, significat beneficentiam; et in plurali benedictiones significat multas et copiosas beneficentias: hæc enim opponit paritatem, sive parce seminanti. Sic Axa, Josue xv, 19, patri Caleb dicit: « Da mihi benedictionem; » eamque explicat subdicens: « Terram Australem et arentem dedisti mihi, junge et irri-

Magni fructus et fœcunda eleemosyna.

quam. » Sic Abigail, I Reg. xxv, 27, offerens sua dona Davidi: « Suscipe, inquit, benedictionem hanc, quam attulit ancilla tua. » Sic Jacob, Genes. cap. xlix, vers. 25, Joseph filio suo imprecatur dicens: « Benedict tibi Deus benedictionibus cœli desuper, benedictionibus abyssi jacentibus dorsum, benedictionibus uberum et vulvæ. »

Res cau-
sa est
quæ
elemo-
syna
vocatur
benedic-
tio.

Atque hæc causa est, quam hic innuit Jacob, quare Hebræi benedictionem vocent benedictionem. Quia nimirum sermone pio imitari et significare volunt Dei benedictionem, quæ omnis nostræ beneficentiæ fons est et origo, ab ejusdem benedictione promanare: Dei enim benedictio est efficaç, idemque in re quod benefactor, adeoque Deus solo dicto et jussu suo nobis bona cuncta largitur. Secunda causa est, quæ Patriarchæ et prisci fideles, uti et Eremitæ alicujus Sancti novi Testamenti, sua dona cum fausta appreciatione et benedictione communicarent; unde ea vocabant *εὐχρίαι*. Tertia causa est, quod suavius et mollius tam dando quam petendo donum quodvis vocetur benedictio potius quam beneficentia. Sic enim et petentes et dantes donum suum modeste extenuant. Unde pauperes honesti elemosynam petentes quasi rem facilem et exiguam, vulgo petunt benedictiones, et divites vicissim enim dantes quasi rem parvam, vocant pariter benedictionem. Addit Theophylactus, hæc voce Paulum incitare ad elemosynam hilarem, q. d. Benedictio est quod das: benedictio, inquam, tam pauperis quam tua. Nemo autem benedictionem dans contristatur, sed hilariter eam impertit.

Secundum hebraismus pariter et grecismus est, cum ait *ἐν εὐχρίαις, in benedictionibus*, vel beneficentiis, id est valde benefice, vel beneficentissime: Grecum enim *ταί* cum nomine pro adverbio ponitur, ut *in justitia*, id est juste; *in sanctitate*, id est sancte.

Ingra-
tus
elemo-
syna
etiam
in-
grato
et
impresso-
ri datur.

Nota secundo: Apostolus hic alludit ad Prov. xxii, 9, ubi dicitur: « Qui pronus est ad misericordiam, benedicitur, q. d. Qui parce seminat, parce et metet; » et e contrario, qui benefice seminat, benefice et metet. Idem suadet Sapiens, Eccles. xi, 4: « Mitte, inquit, panem (elemosynam) tuum super transeuntes aquas, » id est pauperes, qui in hac vita viventes præterfluunt ut aquæ, II Reg. xiv, 14, « quia post tempora multa invenies illum, » q. d. Semina elemosynam, ut metas ejus fructus: atque licet pauperes sint, aut videantur fore ingrati vel impotentes ad reddendum, ut beneficium tuum in eos quasi in aquas jactum ac proinde perituum videatur; benefac tamen eis, quia ingens et certa ab eisdem, vel certe a Deo tibi merces reddetur. « Da parlem septem (id est nullis), nec non et octo (id est pluribus), » q. d. Da multis, imo multo pluribus, da tot pauperibus quot potes, « quia ignoras quid futurum sit mali super terram, » a quo scilicet per elemosynam poteris te liberare. Eccles. xi,

3: « Si repleta fuerint nubes, imbrem super terram effundit, » q. d. Ut nubes fecunda copiosam effundit pluviam: pari modo oportet ut cor plenum uti divitiis, ita et charitate, magnas et multas erogat elemosynas. Ita Olympiodorus, Gregorius Neocesariensis et Vatablus in illum locum.

Nota tertio, verba « seminat » et « metet, » q. d. Elemosyna, uti et alia bona opera sunt semen, quod producit messem gratiæ, imo et honorum temporalium, ut explicat vers. 8 et 10. Unde infers contra Calvinum, bona opera efficiere et mereri premium: semen enim virtute sua naturali producit fructum et messem: ergo et elemosyna vere parit premium, non physice, ut patet, ergo meritorie.

Deus
opera
contra
Calvi-
num
non
mereri
pre-
mium.
Vers. 7.

7. UNUSQUISQUE PROUT DESTINAVIT IN CORDE SUO, NON EX TRISTITIA (quam parit avarus animus), AUT EX NECESSITATE — consulendi suæ famæ et pudori, q. d. Quisque det sponte quod vult, non inductus et quasi coactus meae vel Titi auctoritate; non quia pudet cum minus aliis dare, ut suo honori consulat.

Hilariter
danda
elemo-
syna.

HILAREM ENIM DATOREM DILIGIT DEUS. — Citat Prov. xxii, 8, juxta Septuaginta. Pro diligit editio Septuaginta Caraffe legit, *εὐχρίαι, benedicit*. De hilaritate vide dicta Rom. xii, 8. Pulchre S. Augustinus in Psal. xlii: « Si panem, inquit, dedisti tristis, et panem et meritum perdidisti. » Idem, serm. 43: « Si bona semina sunt bona opera, quare seminantur cum lætymis? » Et D. Chrysostomus, tom. IV, homil. in dictum Pauli, *Operet hæreses esse*: « Si alacriter, inquit, demus, duplex erit elemosyna: et quia damus, et quia hilariter damus. » S. Gregorius quoque, lib. Moral. XXI, cap. xi, exponens illud Jobi, *Si negavi quod volebant pauperibus, et oculos viduæ expectare feci*: « Potentem, inquit, viduam expectare noluit, ut non solum ex munere, sed ex celeritate quoque muneris honorum operum merita auget. » Unde, Proverb. iii, 28, scriptum est: « Ne dicas amico tuo: Vade et revertere, cras dabo tibi, cum statim possis dare. » Et Eccles. xxxv, 11: « In omni, inquit, dato hilarem fac vultum tuum. » Hilari ergo animo, non tristi, non torpido, non tardo, danda elemosyna; itaque imitabimur Deum, qui hilariter sua bona communicat et effundit.

Charites, seu Gratiæ, deas pingunt Ethnici voluti tres sorores, mutuo se amplectentes, aliæ respectantes. Quia pictura significabant dona quomodo sint distribuenda. Prima appellatur Aglaia, generositatem significans: melius est enim dari quam accipere. « Nam beneficium qui accipit, libertatem vendit, » ait P. Syrinus. Secunda Thalia nuncupatur, id est in medio florens cursu. Tertia autem Euphrosyne, gaudium ideans. Lætat enim in beneficiis, qui dat, et qui accipit. « Hilarem quippe datorem diligit Deus. » Vide Senecam, De Beneficiis.

8. POTENS EST AUTEM DEUS OMNEM GRATIAM ABUNDARE FACERE IN VOBIS. — Occurrit objectioni. Dices, inquit, mihi: Si multa dederò, fiam pauper, non potero deinceps domesticis aliisque magis indigentibus succurrere. Ita Theophylactus. Huic respondet Apostolus: Ne id metuas; crede et spera in Deum, qui « potens est omnem gratiam (id est, ut Syrus, beneficentiam) abundare facere in vobis, » ut semper sufficientiam bonorum habeatis, ex qua abundetis in omne opus bonum, ut scilicet assidue, continue et abunde facere possitis elemosynas, aliisque et aliis benefacere, q. d. Deus elemosynarios ditare potest, et assidue dilat, cum eis continuo sufficientia bona suggerit et tribuit, ut habeant semper quod erogent, sicque in beneficentia abundant. Id verum esse docet experientia, et patet vers. 10.

Ubi nota: *Si potens est facere*, non tantum potentiam Dei, sed et actum significat, q. d. Deus potens est facere, et faciet « abundare gratiam et sufficientiam in vobis, » uti expo it vers. 10; est enim *μοιςος et metalepsis*. Sic: « dicere solet duci belli: Vade, bellum confice, » *πάλαι τινες εὐαγγελιστὰς εὐὸν τολῶντο ἄντι ἐν οὐρα*, et te ditare, id est, ego eos feram, et te insuper ditabo ac promovebo.

Nota secundo: In Græco pulchre et emphatice Paulus ludit in verbo *ἄρα*, illud duplicando, imo triplicando, *ἴνα ἐν παντί πάντοτε πάντοτε ἀγαπᾶται ἕσται*, ut in omni, scilicet negotio, omni tempore, omnem sufficientiam habentes, q. d. Non in aliqua, sed in omni necessitate; non aliquo, sed in omni tempore occurrente; non aliquam, sed omnem sufficientiam, ex qua abunde cuivis succurratis, dabit vobis Deus.

Nota tertio: Non dicit, ait Theophylactus, abundantiam vel exuberantiam, sed *ἀρῆματα*, id est sufficientiam, habebitis; *ἀρῆματα* est sufficientia, qua quis sibi suisque sufficit. Vel secundo, qua quis sua sorte contentus, sibi que ac suis sufficientiis plura non desiderat. Sic Deus solus proprie dicitur *ἀρῆματος*, ut qui nullo egeat, et totus in seipso acquiescat: talis est elemosynarius. Avarus contra insatiabilis est: nam *quo plus sunt pota, plus sitiuntur aquæ*, sic et divitiæ. Hinc semper avarus eget, *ἀρῆματα*, id est sufficientia, inquit Clemens, lib. II *Pædag.*, cap. xii, est virtus per quam contenti sumus; sive, est habitus contentius rebus his quibus oportet, et qui per se ea acquirit que ad beatam vitam conferunt. Unde Hippias (teste Suida verbo *Hippias*) finem bonorum constituebat *ἀρῆματα*, id est animum sua sorte contentum. Quin et Epicurus dicebat: « Sufficientia res est omnium ditissima, » uti narrat Clemens Alexandrinus, lib. VI *Stromatum*. Quo sensu dixit Cicero, *paradoxo* 1, « virtutem ad beate vivendum seipso contentam esse. » Et Socrates apud Platonem, dialogo 3 *De Legibus*, ita precatur et optat: « Tantum mihi sit auri, quantum ferre queat non alius quam vir temperans. » De

Deus
solus
ἀρῆ-
ματος,
avarus
insatiabi-
lis.

Ἀρῆ-
ματα
sunt
res con-
tenti-
um
quæ di-
tissima.

huc sufficientia plura dicam I Timoth. vi, 6, et Philipp. iv, 11.

9. SICUT SCRIPTUM EST (Psal. cxl, 9): DISPERSIT, — scilicet ubique, omni necessitate, loco, tempore, vir misericors (qualis fuit S. Laurentius, uti de eo canit Ecclesia) sua bona et suas elemosynas: sicut qui seminat, undique spargit suum semen. Vult enim Apostolus probare quod Deus in elemosynariis faciat abundare omnem gratiam, id est beneficentiam, et ad illam det omnem sufficientiam, uti præcessit. Id probat, quia ex hac sufficientia elemosynarius « dispersit, » id est, undequaque sparsit et spargit, suum elemosynæ semen, non in convivas, non in venedes, sed in pauperes. Unde (Ecumenius: Verbo *dispersit*, inquit, significat exuberantiam elemosynæ. Secundo, ita « dispersit, » ut tamen non abjecerit aut perdidit, quia, ut sequitur:

JUSTITIA EJUS MANET IN SECULUM SEculi. — « Manet, » scilicet in Dei memoria et æterna mercede, quasi segete et messe. Sicut agricola dum spargit semen, non perdit illud, sed terra mandat, ut cum frœnore decuplum recipiat. Immortalis ergo est elemosyna, et elemosynarium immortalis gloria beat. Unde et subjicit: « In memoria æterna erit justus, ab auditione mala non timebit, et cornu ejus, » id est dignitas, robor, ut ait ibidem Theodoretus, ac potentia ejus, « exaltabitur in gloria, » id est gloriose accrescet indies, usque dum summe exaltet in gloria cœlestis.

Elemo-
syna est
immorta-
lis.

JUSTITIA. — Id est, beneficentia ejus non perit, sed manet coram Domino, ut eam remuneretur premiis et presentibus et æternis. « Mercatura et negotiatio, cœlum est: da panem, et accipe paradisum; parva da, et magna suscipe; da mortalia, et recipie immortalia, » ait S. Chrysostomus, homil. 9 *De Penitent.*

Nota, in Scriptura elemosynam, que est actus misericordiæ, vocari « justitiam, » tum quia magna pars est justitiæ generalis, que est complexio omnium virtutum; tum quia justitiæ et sanctitatis indicium est: sancti enim sunt misericordes; contra, « viscera impiorum crudelia, » inquit Sapiens, Proverb. xii, 10. Tertio, quia ad justitiam disponit, eam meretur (primam quidem de congruo, secundam autem, hoc est, augmentum justitiæ, de condigno), conservat et auget. Unde solis misericordibus Christus dat coramum justitiam, *Matth. xxv, 35*. Hinc duris et obstinatis in malo suadenda est quasi ultimum remedium elemosyna, uti Dan. ii superbo Nabuchodonosori suasi: « Peccata tua elemosynis redime, » Dan. iv, 24.

Elemo-
syna cur
vocatur
actus
justitiæ?

10. QUI ACTUM ADMINISTRAT SEMEN SEMINANTI, ET PANEM AD MANUCANDUM PRÆSTARI, ET MULTIPLICABIT SEMEN VESTRUM. — Occurrit secundæ objectioni ortæ ex versu psalmi jam citato: « Dispersit, etc., justitia ejus manet in seculum, » etc., q. d. Objicit rursus aliquis ex illo versu psalmi: Bene probas, Paulo, elemosynarum manere in

mercede cœlesti: sed nondum video, quomodo modo probes nos per eleemosynam non fore depauperandos: manet ergo prior objectio nostra: Si largam dem eleemosynam, fiam pauper, nec potero aliis deinceps succurrere. Huic respondet, contrarium tacite significari et educi ex eodem versu psalmi citato: sicut enim herus, qui colono suo semen administrat, ut suum agrum seminet, eidem panem ad manducandum præstat; et in messe, cum messis eum facit participem, multiplicat ei semen, id est grana seminata, ut pro uno modio quem seminavit, tres recipiat, quos rursus seminare possit, ut rursus longe plura in messe recipiat, et ita deinceps seminando semper amplius, semper longe plus metat: ita multo magis Deus, qui eleemosynariis dat bona que dispergant in pauperes, dabit et panem ceteraque vite necessaria; insuper et multiplicabit semen, id est bona, que rursus seminant et dispergant in pauperes: est enim Deus quasi herus noster; semen, coloni ejus; ager Dei, sunt pauperes; semen, eleemosyna. Deus itaque nos quasi colonos suos vult hoc semen, id est eleemosynam, in hunc agrum, hoc est in pauperes, dispergere; multo ergo magis dabit nobis ipsis alimoniam et messem, id est bona, que rursus et assidue in hunc agrum vult seminari. Notent hic divites opes sibi datas a Deo quasi semen, quod assidue in pauperes disseminat, non ut eis areas impleant, vel in vestrum, domorum ac convivi-
viorum luxum profundant. « Est liberale officium, inquit Cicerone, serere beneficium, ut possis metere fructum. »

Tiberium Imperatorem Christianum ab eleemosyna mire laudat Gregorius Turonensis, lib. V *Hist. Gallic.*, cap. xxxix, ejusque ait fuisse hanc vocem Imperatore dignam: « Non deicit fisco nostro, tantum pauperes eleemosynam accipiant, aut captivi redimantur. Hic est enim magnus thesaurus, dicente Domino: Thesaurizate vobis thesauros in celo. Ergo de quo Deus dedit, congregemus per pauperes in celo, ut Dominus nobis angere dignetur in sæculo. » Hinc Deus ejus opes mire adauxit: cum enim crucem in pavimento sculptam, ex veneratione attolli juberet, ingentem sub ea reperit thesaurum, in quo erant plus quam mille auri centenaria. Cumque inde copiosius solito largiretur pauperibus, Deus alium majorem thesaurum a Narsete, duce Italie, olim paratum, ei dedit. Inventus fuit in cisterna quadam, quam, dum effodiunt, tantum auri argenti que repererunt, ut per multos dies vix evacuari posset. De hoc thesauro lege Baroc'ian, tom. VII, anno Christi 1829, num. 6 et 7.

PRÆSTABIT. — Græce est *προσφέρειν*, *παροῦσαι*, *ἀφ' ἑαυτοῦ*, quod Theophylactus, Erasmus et Vatablus vertunt per optatum, præstat, multiplicet, auget; Noster cum Syro verit in futuro præstabit, multiplicabit, auget, idque melius; nam vult eis metum eximere paupertatis, ut dixi: *ἡμεῖς* autem

nemo eximet optando, sed asserendo et promittendo panem, semen et fruges. Videtur ergo Noster legisse *προσφέρειν*, *παροῦσαι*, *ἀφ' ἑαυτοῦ*, in futuro; aut, ut Erasmus, intellexit *παροῦσαι*, futurus est prestare, id est, præstabit; vel potius, ut Vatablus, respicit ad *παροῦσαι*: *ἡμεῖς* et *ἑαυτοῦ*, vers. 8, ut idem hic repetendum relinquat, q. d. « Potens est Deus » *προσφέρειν*, *παροῦσαι*, *ἀφ' ἑαυτοῦ* (qui sunt infinitivi) *prestare, multiplicare, augete semen vestrum, etc.*

MULTIPlicabit SEMEN VESTRUM, — id est bona temporalia. « Sicut enim semen, ait Basilus, hom. 43 *De eleemosyna*, in terram jactum fructum fert centuplum: ita et eleemosyna data pauperi. Si ergo, ait, unus tantum tibi sit panis, et ad fores rogatur, deprime illum, et tollens manns in cœlum dic: De modico do fratri, et tu, Domine, da mihi periclitanti; nec dubita, quin panis, quem in hac dabis penuria, agriculture semen ad copiam ministrabit. » Idem Basilus in *Illud Luc. xii, Destruiam horrea mea*: « Sicut, ait, putei continuo exhausti, et copiosiores et pulchriores flumina aque; dimissi vero et quieti, facile putent: sic et opes recondite in vultibus sint, translate in pauperes fructum pariunt. » Idem eadem putei similitudine confirmat Clemens Alexandrinus, lib. III *Pedagogi*, cap. vii, qui et aliam adhibet uberum similitudinem: Sicut, inquit, ut thera que sanguitur, vel mulgeatur, lac solet confluere: ita et opes conflunt ad eos qui eragant illas.

Idem docet S. Cyprianus, tract. *De Opere et Eleemosyna*, additque optimam hereditatem, quam parentes liberis relinquunt, esse eleemosynam, et quo plures sunt filii, eo majorem faciendam eleemosynam; idque probat exemplo vidue Sa reptane, III *Reg. xvii*; *Tobit* iv, 7. Hinc Sapiens ait, *Proverb. xxviii*, 27: « Qui dat pauperi, non indigebit; qui despiciit deprecentem, sustinebit penuriam. » Et David, *Psal. xxxvi*, 26: « Tota die miseretur et commodat, et semen illius in benedictione erit. »

Exempla sunt plurima et stupenda apud Leon-
tium in *Vita S. Joannis Eleemosynari*, qui cum Tito Imperatore diem se perdidisset dullebat, quo non dedisset eleemosynam. « Et si lotus, ait, orbis veniret Alexandriam, non arclaret nostram et liberalitatem et opes; » idque didicit ex visione quadam virginis, id est misericordie, que deo astans omnia ab ipso visa est sibi impetrare. Hinc sanctus hic Joannes, cum non haberet quod erogaret, suo eleemosynæ studio non raro per miraculum stannum et mel in aurum mutabat, et quo plus dabat, eo plus ei offerebatur quod erogaret, adeoque tam ipse cum Deo, quam Deus cum ipso de liberalitate decertare videbatur. Tandem moriens cum dimidium nummi illi restaret: « Hoc, ait, fratribus ac dominis meis, meis pauperibus, dari jubeo, ut totum Christo reddam. »

Sic Sophronius in *Prato spiritali* (qui liber citatur et laudatur in Synodo Nieena II generalis actione 4), cap. clxxxv, narret marito *viduam rem*

Exempla sunt plurima et stupenda apud Leon-
tium in Vita S. Joannis Eleemosynari, qui cum Tito Imperatore diem se perdidisset dullebat, quo non dedisset eleemosynam. « Et si lotus, ait, orbis veniret Alexandriam, non arclaret nostram et liberalitatem et opes; » idque didicit ex visione quadam virginis, id est misericordie, que deo astans omnia ab ipso visa est sibi impetrare. Hinc sanctus hic Joannes, cum non haberet quod erogaret, suo eleemosynæ studio non raro per miraculum stannum et mel in aurum mutabat, et quo plus dabat, eo plus ei offerebatur quod erogaret, adeoque tam ipse cum Deo, quam Deus cum ipso de liberalitate decertare videbatur. Tandem moriens cum dimidium nummi illi restaret: « Hoc, ait, fratribus ac dominis meis, meis pauperibus, dari jubeo, ut totum Christo reddam. »

suam angere volenti consilium ab uxore datum, ut id quod habebat in pauperes erogaret: fore enim ut cum lucro illud reciperet. Hoc ipse secutus solidos suos distribuit in egenos, et pro quinquaginta recepit trecentos.

Pulchrius vero exemplum habet idem Sophronius, cap. cxv, de Evagrio philosopho, qui cum audisset in ecclesia, certuplum dari in celo pro eleemosyna, libras sexaginta dedit Synesio Episcopo distribuendas pauperibus, accepta ab eo syngrapha quod pro una centum in celo esset accepturus, jussitque moriens filiis, ut syngrapham hanc manui suæ dum sepeliretur insererent. Quo facto die tertio a morte apparuit Evagrius in somniis Episcopo dicens: Vade ad sepulcrum meum, et recipe chirographum tuum, nam debitum omne recepi, imo centuplum a Christo et a te promissum. Mane Episcopus cum clero ivit ad sepulcrum, ex manu Evagrii syngrapham accepit, cujus hic erat tenor: « Evagrius philosophus Episcopo suo. Nolo erim te, pater, ignorare quod pecuniam omnem quam tibi vivens dedi, centuplicatam, sicut promiseras, recepi: quare nulla debiti ratione mihi astringeris. »

Similia sunt in Vita S. Liduinae, et aliorum sanctorum. Hinc Chrysostomus: « Eleemosyna, ait, dicitur semen, quia non est sumptus, sed redditus. » Quod probe intellexisse credibile est S. Deusdedit, qui, ut refert Martyrologium Romanum, 40 die augusti, cum ipse inops esset, tota tamen hebdomada questum omnem, quem fecerat labore manuum suarum, erogabat in pauperes die sabbati, spe redditus illius cœlestis adipsendum.

« Si prolis tuæ curam geris, relinque eis charitatem scriptam (bona scilicet pauperibus testamento relicta) in qua Deum debitorem habes, » inquit S. Chrysostomus. Cujus rei exemplum illustre exstat in Sophronio, cap. cci, de nobili quodam patricio Constantinopolitano, qui moriens bona sua reliquens pauperibus, filio dedit curatorem Christum; nec spes eum fefellerit: Christus enim filio nobilium et divitem æque ac piam spensam procuravit. Et homiliam 33 ad *Populum* Chrysostomus scripsit hoc titulo: « Quod eleemosyna est ars omnium questuosissima. » Si vis ergo fœnerari, fœnerare Deo dando eleemosynam, quia, ut scriptum est *Prov. xix*, 17: « Fœneratur Domino, qui miseretur pauperis, et vicissitudinem suam reddet ei. »

ET AUgebit INCREMENTA FRUGUM JUSTITIÆ VESTRÆ, — augetur preventus justitiæ et charitatis vestræ, scilicet dabit incrementum gratiæ hie, et gloriæ in celo. Ita Theophylactus. Fruges enim intelligit divitiæ et æternæ remunerationis, ait Anselmus. Triplicem enim eleemosynæ fructum hic videtur assignare Apostolus. *Primum*, cum ait: « Panem ed manducandum præstabit; » *secundum*, cum subdit: « Et multiplicabit semen (opes) vestrum; » *tertium*, spiritalem, cum concludit: « Et augetur

incrementa frugum justitiæ vestræ. » Hoc sensu S. Anselmus (ut refert Edimerus in ejus Vita), cum Cantuariensium urbem ingressus ad visitandum Lanfrancum Archiepiscopum, magno honore et amore a civibus exciperetur, eis charitatis laudem et meritum explicans et rependens dixit, « eos qui charitatem faciunt, aliquid majus habere quam is cui charitas fit et exhibetur. Hic enim, inquit, recipit aliquid temporale tantum; illi vero recipiunt spiritualia, et æternas gratias a Deo expectant. » Hoc significat Christus illo suo apud mundanos divites paradoxo, cum ait: « Beatius est magis dare quam accipere, » *Actor. xx*, 35.

Secundo, idem Anselmus simpliciter hic accipit fruges bonorum temporalium, q. d. Deus fruges et opes vestras crescere faciet, ut semper magis ac magis eleemosynam dare sufficiatis, et augetur incrementa frugum justitiæ vestræ. Id est multo abundantiora dabit incrementa frugibus, quas promeretur justitia vestra; justitia enim est, ut quia Deus homini dat, retribuat ex eo homo, et det illi cui deest, et quia vos hujusmodi justitiam servatis, ut, sicut Deus vobis non habentibus tribuit, ita et vos aliis qui non habent tribuatis, idcirco divinitus augetur incrementa frugum vestrarum. Hinc recte eleemosyna dicitur *semen*, quia semel eam seminans bis metet, in hoc scilicet sæculo, temporalium; in futuro cœlestium bonorum copiam. Hactenus Anselmus et recte: videtur enim Apostolus explicare quod dixit, « multiplicabit semen vestrum, » illudque incitare, quod scilicet eleemosyna dantem non depauperet, sed ditet, ut omnem paupertatis timorem, qui passim homines ab eleemosyna avertit, quemque passim concionatoribus et monitoribus objiciunt, ex animis Corinthiorum omniumque Christianorum evellat.

Ubi tamen nota: Simplicius *fruges justitiæ* hic intelliguntur fruges beneficentiæ, sive natæ ex beneficentiâ, videlicet opes, quas beneficis Deus quasi messem seminantibus reddit. Incrementa enim frugum non sunt aliud quam seges et messis que ex semine jam dicto succrescit. Cum ergo clarum sit Apostolum dum dixit: « Multiplicabit semen vestrum, » per semine intellexisse opes in pauperes erogandas; clarum quoque esse videtur, dum mox subdit: « Et augetur incrementa frugum justitiæ vestræ, » eum per hoc non aliud intelligere quam segetem et messem similium opum, bonorum temporalium, ex semine eleemosynæ Dei nutu succrescentem. Quale enim est semen, talis est et seges, sive messis. Hanc enim semini quasi correlativam opponit Apostolus; perinde ut mercis merito opponitur et correspondet. Atque hic videtur esse genuinus sensus et mens Apostoli; idque patet tum ex jam dictis, tum ex eo quod hoc, ut dixi, respondet objectioni avororum, qui se ab eleemosynis excusant, quod per eam redigendi sunt ad paupertatem bonorum

Eleemosyna dicitur semen, quia semel eam seminans bis metet, in hoc scilicet sæculo, temporalium; in futuro cœlestium bonorum copiam.

Quoniam sic vocat Apostolus fruges justitiæ vestræ.

non spiritualium, sed temporalium: unde contra eos assertit hic Paulus, eleemosynam non depauperare, sed potius eos qui eam dant, ditare bonis temporalibus; tum denique ex eo quod de bonis spiritualibus quae afferit eleemosyna, jam egerit vers. 8 et 9, eaque rursus resumat vers. 11, ut patebit ibidem ex Graeco. Idem clarius significat Graeca hoc versu: *καὶ πάλιν τὸν σπέρρον ὑμῶν, καὶ ἐβλάσθη τὰ ἰσχυρὰ τῆς δικαιοσύνης ὑμῶν, multiplicabit semen vestrum, et augetur fruges, vel fructus, justitiae vestrae: ἰσχυρὰ enim est fructus, qui a justitia, id est beneficentia, semine generatur, semen scilicet ipsum in messe cum fœnore auctum et redditum, dum pro uno seminato semine viginti aut triginta succrescunt et renascuntur. Idem ergo in eleemosyna solere Deum facere, et rependere docet hic Paulus.*

Nota *secundo*: Alludit ad divitum possessiones et latifundia, *q. d.* Beneficentia est quasi ager et praedium fertilissimum, quod eleemosynariis copiosas et perennes fruges profert et progerminat ex semine sua eleemosynae. *Primo* enim dat panem, id est victum, eleemosynario; *secundo*, multiplicat semen, id est opes seminandas in pauperes; *tertio*, auget insuper incrementa frugum, dando copiosam messem et opes, quibus eleemosynarius in se suaque familia et statu accrescat et locupletetur. Haec enim tria herus temporalis praestat colono suo fidei et sedulo: multo ergo magis eadem praestabit Deus eleemosynario, qui est quasi Dei colonus, ut dixi supra.

Eleemosynarius est Dei colonus.

11. UT IN OMNIBUS LOCUPLETATI ABUNDEtis. — Tu ut non est in Graeco, sed tantum *ἐν παντί πλουτίζεσθε, in omnibus locupletati*, quod referendum est et connectendum cum vers. 8 (versum enim nonum et decimum quasi per parentheses interficit Apostolus), *q. d.* Ut abundetis in omne opus bonum, *πλουτίζεσθε, locupletes et copiosi*, abundetis, inquam, « in omnem simplicitatem. » Simile hyperbaton est cap. VIII, vers. 20, et cap. IX, vers. 4. Vide *Can. 38.*

SIMPLICITATEM (candidam liberalitatem, ita Chrysostomus. Vide dicta cap. VIII, vers. 2) QUAE OPERATUR PER NOS GRATIARUM ACTIONEM DEO. — *q. d.* Haec vestra simplicitas et liberalitas facit, ut ego, omnesque mei, imo et Christiani, apud quos eam depreديو, gratias agant Deo, quod vobis tam piam misericordiae affectum indiderit.

12. QUONIAM MINISTERIUM HUIUS OFFICII NON SOLUM SUPPLET EA QUAE DESUNT SANCTIS, SED ETIAM ABUNDAT PER MULTAS GRATIARUM ACTIONES IN DOMINO. — « Ministerium huius officii, » administratio scilicet huius collectae eleemosynarum; graece est *ἡ διακονία τῆς λατρουργίας*, hoc est diaconia huius liturgiae: quasi in hoc officio, id est in collecta eleemosynarum, sit liturgia, id est Missae sacrificium, scilicet mysticum, in quo Corinthii quasi offerentes victimam eleemosynae, sint sacerdotes; altare, sint pauperes; sacrificium, sit eleemosyna; Paulus, sit diaconus, hoc est, minist-

Eleemosynam datus est Deo sacrificium.

ter exhortans, procurans, colligens, deferens, distribuens eleemosynam, per quem omnes tum pauperes eleemosynam recipientes, tum divites eam dantes, Christique gratiam et spiritum videntes et collaudantes, excitentur ad gratiarum actionem in Domino, id est apud Dominum. « Quoniam dum gratiarum actio ad Deum pro eleemosynis atque operationibus nostris pauperum oratione dirigitur, census operantis Dei retributione cumulatur, » ait S. Cyprianus, tract. *De Opere et Eleemosyna*. Ita Chrysostomus, qui in *moral. hom. 20*: « Cum vides, inquit, pauperem, corpus Christi, aram Christi te videre puta, et reverere, ac eleemosynae sacrificium offer, ex quo gloria et gratiarum actio quasi fumus ascendat ad Deum. » Sic eleemosyna est *ἡ λατρουργία*, id est gratiarum actio, et sacrificium Eucharisticum non proprie dictum, ut patet, sed metaphoricum et mysticum: sic predicationem Evangelii et Gentium conversionem vocat sacrificium, ut dixi *Rom. xv, 16*. Hinc pulchre Nazianzenus, orat. *De Cura Pauperum*: « Nulla, inquit, ex omnibus re Deum perinde ac misericordia colitur: quoniam nihil aliud tam peculiare est Deo, quam illa, utpote ante quem misericordia et veritas gradiuntur. » Mox id ipsum probat exemplo Christi, qui factus est pauper, ut nos ejus deitate locupletetur. Deinde ostendit nos per misericordiam Deum imitari, et quasi deos fieri. « Fias, inquit, infortunato Deus, misericordiam Dei imitando. Nihil enim adeo divinum habet homo, quam benefactor. Discas ergo viscera aperire indigentibus. Da pro magno promptitudinem (si nihil aliud habes), vel lacrymulam. Magnum enim remedium afflicto est misericordia. »

13. PER PROBATIONEM MINISTERII HUIUS. — *q. d.* Dum probant et collaudant homines hoc piam ministerium eleemosynarum, excitantur, ut Deum Christumque glorificent, eique gratias agant, utpote cuius lex et gratia hanc vobis Christianis eleemosynam suasit et persuasit. *Secundo*, sic accipi potest: « per probationem, » id est explorationem et experientiam, et hoc etiam significat Graecum *δοκιμῆς, q. d.* Dum probant et experientur vestram charitatem et eleemosynam, quam eis ministramus, tunc Deum glorificent.

GLORIFICANTES, — dum glorificant Deum; est hebraismus; participium ponitur pro presenti, juxta *Can. 29*, et intelligitur *Deum*. Hebraei enim saepe litteras serviles, adverbia et conjunctiones subadiungunt.

IN OBEDIENTIA CONFSSIONIS VESTRAE, IN EVANGELIUM CHRISTI. — Est hypallage, pro *in confessione obedientiae vestrae, q. d.* Glorificant Deum, quia vos factis et eleemosynis confitemini et profitemini obedientiam erga Evangelium Christi, id est vos obedire Evangelio, praecipis scilicet et consillis Christi, qui tantopere suadet et praecipit charitatem et misericordiam. Ita Chrysostomus. *Secundo*, si quis proprie, eoque ordine quo postea

Obediens Evangelio et consillis Christi, qui ad obsequium

sunt, verba haec accipere velit, sensus erit: glorificant Deum in obedientia vestra, qua confitemini et profitemini Evangelium Christi. Unde Syrus, *glorificant Christum quod subditi sitis confessioni Evangelii Christi.*

Nota hebraismus, « in Evangelium, » id est erga Evangelium, vel Evangelii. Hebraei enim *ἔβητ*, id est *est in*, saepe ponitur pro regimine genitivi.

ET SIMPLICITATE COMMUNICATIONIS IN ILLOS, ET IN OMNES. — *q. d.* Non solum in obedientia vestra glorificant Deum, sed etiam in eo quod vos simpliciter, id est tam candidè et liberaliter, communicatis vestra bona ipsis, omnibusque aliis egentibus. Quid sit simplicitas, dixi cap. VIII, vers. 2 (1).

(1) Vers. 13: Laudabunt enim Deum propter hoc munus (probat) hic est id, quod experientia facta cognoscitur, quod nempe (hac vestra liberalitate) obedientiam erga religionem publice declaraverit, et quod sincere consentias (in religionis professione) cum iis (in quos liberales estis), et cum omnibus (aliis Christianis). —

14. ET IN IPSORUM OBSECRATIONE PRO VOBIS. Refer ad *glorificantes Deum, q. d.* Pauperes Hierosolymitani, qui vestram eleemosynam recipiunt, dum pro vobis orant et obsecrant, glorificant etiam Deum; sicut *q. d.* gratiarum actio, ait S. Cyprianus, serm. *De Opere et Eleemosyna*, ad Deum pro eleemosynis pauperum oratione dirigitur, census operantis Dei retributione cumulatur. »

DESIDERANTUM (refer ad *ipsorum*, nimirum pauperum Hierosolymitanorum) vos, — scilicet videre, vobisque frui (2).

15. GRATIAS DEO SUPER INENARRABILI DONO EJUS, « *Dono* » scilicet charitatis et eleemosynae vestrae, ex quo tam multa bona, totaque Dei laudes undequaque redundant, ut merito dicatur inenarrabile. Vide Chrysostomum (3).

Multi tamen simplicitatem communicationis de liberalitate ingenuus et spontanea explent.

(2) Alii, « desiderantium, » id est *impense vos amantium.*

(3) Alioli per *donum* hic Christianismum intelligit.

CAPUT DECIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Primo, hoc capite et duobus sequentibus, Paulus pro suo Apostolatu apologiam tenet contra pseudoapostolos, qui Paulum quasi vilem et abjectum deprimentem, eumque nimia severitatis, audaciae et insolentiae accusabant. Hic ergo docet Paulus arma sua non esse carnalia, sed spiritualia, eoque potentissimas, utpote quibus tum omnes mundi munitiones, consilia et sapientiam prosternat, tum ulciscatur omnem inobedientiam.

Secundo, vers. 12, pseudoapostolis se opponit, quod illi falso provincias a se obitas et conversas jaclarent, cum ipse verissime plurimas obivisset et convertisset.

1. Ipse autem ego Paulus obsecro vos per mansuetudinem et modestiam Christi, qui in facie quidem humilis sum inter vos, absens autem confido in vobis. 2. Rogo autem vos ne praesens audeam, per eam confidentiam qua existimor audere in quosdam, qui arbitrantur nos tanquam secundum carnem ambulemus. 3. In carne enim ambulantes, non secundum carnem militamus. 4. Nam arma militiae nostrae non carnalia sunt, sed potentia Deo ad destructionem munitionum, consilia destruentes, 5. et omnem altitudinem extollemem se adversus scientiam Dei, et in captivitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi. 6. et in promptu habentes ulcisci omnem inobedientiam, cum impleta fuerit vestra obedientia. 7. Quae secundum faciem sunt, videte. Si quis confidit sibi Christi se esse, hoc cogitet iterum apud se, quia sicut ipse Christi est, ita et nos. 8. Nam, et si amplius aliquid gloriatus fuero de potestate nostra quam dedit nobis Dominus in aedificationem, et non in destructionem vestram: non erubescam. 9. Ut autem non existimer tanquam terrere vos per epistolas: 10. quoniam quidem epistolae, inquam, graves sunt et fortes: praesentia autem corporis infirma, et sermo contemptibilis: 11. hoc cogitet qui ejusmodi est, quia quales sumus verbo per epistolas absentes, tales et praesentes in factu. 12. Non enim audeamus inserere, aut comparare nos quibusdam, qui seipsos commendant; sed ipsi in nobis

nosmetipsos metientes et comparantes nosmetipsos nobis. 13. Nos autem non in immersum gloriamur, sed secundum mensuram regulae, qua mensus est nobis Deus mensuram pertingendi usque ad vos. 14. Non enim quasi non pertingentes ad vos, superexultemus nos: usque ad vos enim pervenimus in Evangelio Christi. 15. Non in immensum gloriantes alienis in laboribus: spem autem habentes crescentis fidei vestrae, in vobis magnificari secundum regulam nostram in abundantiam, 16. etiam in illa, quae ultra vos sunt, evangelizare, non in aliena regula in iis quae preparata sunt gloriari. 17. Qui autem gloriatur, in Domino gloriatur. 18. Non enim qui seipsum commendat, ille probatus est, sed quem Deus commendat.

AGIT CONTRA PSEUDOPOSTOLOS (1).

Nota hos pseudoapostolos gloriae Pauli invidisse, eamque elevare, et sua eloquentia, jactantia, calumniis obscurare voluisse. Hos fuisse Judaeos patet cap. xi, vers. 22; fuisseque Iudei et gloriae avidos, jactabundos ac importunos homines, patet cap. xi, vers. 20; Christum praedicasse saltem in specie, patet cap. xi, vers. 4; sed sensim occulte et subdole Judaismum voluisse inducere, et errores suos ac haereses, patet cap. xi, vers. 3, 12, 13. Tales fuere Cerinthus, Ebion alique judaizantes, qui Paulum quasi legis suae apostolum dire sunt insectati. Unde et contra Corinthum toto cap. xv, epist. I, resurrectionem fore demonstravit, ut ibi diximus.

Cerinthus et Ebion haereticus Pauli adversarius.

Vers. 1.

4. IPSE AUTEM EGO PAULUS. — q. d. Hactenus aliorum, scilicet pauperum personam et negotium egi, jam meum ago, et ex meo affectu loquor.

OBSECO VOS, — ut monita mea et jussa de recta et Christiana vita, quae praescripti quasi vester Apostolus, observetis.

Modestia et civilitas Pauli in corripiendis peccatoribus.

PER MODESTIAM (ἐπιταξίαν, comitatem, lenitatem, humanitatem) CHRISTI. — Obsecat per mansuetudinem et lenitatem Christi, ait Theophylactus, ut eam reverentur, ejusque reverentia et amore Paulum obsecrantem amanter audiant, excipiant, obediant. Secundo, ut significet se Christi mansuetudinem imitari, non severitatem, q. d. Non impero, cum ex Apostolatu id possem, sed obsecro per mansuetudinem Christi, quam imitor, et praemero; Christus enim in corripiendis, decondis dirigendisque hominibus, miram ostendit patientiam, elementiam, modestiam, ut cum Magdalenam, Magdalenam aliosque peccatores in gratiam recepti, omnem eis culpam et poenam sine ulla verberum aut verborum asperitate benignissime condonavit.

(1) Incipit jam tertia pars hujus epistolae. Paulus defendit suam agendi rationem et auctoritatem adversus adversarios aliquos, qui ipsi adhuc obtroubant, epistolae ejus quidem severas esse concedentes, sed presentem eum nihil vulturum, nec minis suis re ipsa satisfacturum, vers. 10. Primo igitur Paulus suam mansuetudinem defendit exemplo Christi; deinde ipsis illis amore et modestia plenis precibus confirmat, non modo absentem

IN FACIE QUIDEM HUMILIS SUM (quando praesens sum, facie et specie externa humilis et abjectus videor, de quo vers. 10), ABSENS AUTEM CONFIDO IN VOBIS. — Graece ὀψίζω, liber et audax sum erga vos. Est mimesis; ita enim dicebant, ut vers. seq. colligitur, Pauli detractores pseudoapostoli: Quid tanti facitis Paulum? humilis est, vilis, abjectus hominico infer eos; Apollo vero et alii longe plus habent gratiae et eloquentiae; ipse coram illis comparere non audeat; illis comparatus, imperitus videtur et barbarus: quid ergo sibi arrogat, quid praesumat absens, cum tam minaces ad vos mittit litteras, cum illa arguit, imperat, objurgat, excommunicat? Sunt ergo haec pseudoapostolorum verba, quae usurpat, repetit et imitatur Paulus, q. d. Non sum tam imperiosus, tam audax, tam severus, tam minax, cum absens sum, ut ipsi me, mihi detrahentes, describant: sed obsecro vos per mansuetudinem Christi. Simile vers. 9 et 10. Ita Chrysostomus.

2. ROGO AUTEM VOS (ut mea moesta amanter accipiatis, uti vers. praeced. obsecravi), NE PRESENS (quorundam videns inobedientiam, rebellionem, contumaciam) ADEAM (audacia ac potestate mea utar, eisque excommunicationem aliamve poenam spiritualem infligam) PER EAM CONFIDENTIAM (id est libertatem) QUAE EXISTIMOR AUDERE IN QUOSDAM, — hoc est, quam putant me insolentius in quosdam excreuisse. Ita Anselmus. Sed Theophylactus Graecum ὑπερταξάν non passive, id est existimor, sed active accipit pro existimo, q. d. Cogito et in animum induco audere et audacter punire quosdam malevolos.

QUI ARBITRANTUR NOS TANQUAM SECUNDUM CARNEM AMBULEMUS, — tanquam carnaliter vivamus. Secundo, et genuine admentem Apostoli, tanquam carnalibus mediis, carnali scilicet, humanaque ac politica prudentia, industria, astutia utar, ut, cum non ausim praesens comparere, vel imperare, absens id faciam per audaces et minaces litteras.

Nota: Apostolus secundum carnem ambulare, militare, gloriari dicit eos, qui carnalium et politicis verbis, sed presentem quoque re ipsa castigatorem esse immorigeros, si salus ecclesiae non possit aliter restitui, vers. 8. Ita fere Rosenmullerus.

diver-
to quod
com-
parem
non am-
bilis

Vers. 4.
Quasdam
distantes
corripit

Arma
Apostoli
militaria
la fer-
riat

liferorum hominum more animaliter vivunt, ambulat, gloriatur in specie et apparentia externa, in rebus et dotibus externis, videlicet in nobilitate, prospicia, eloquentia, gratia, prudentia, hisque quasi armis nituntur ad favorem et plausum hominum, ut omnes sibi conciliant ac subjiciant; adversarios vero deiciant, confundant, supplantent. Patet, quia armis hisce carnalibus opponit, vers. 4, spiritalia, id est internam ac spiritualem suam potestatem ac gratiam, quam a Christo accepit. Sic, cap. seq., vers. 18, ait pseudoapostolos gloriari « secundum carnem, » id est carnali, externa humana nobilitate, prospicia, eloquentia, gratia, etc. Sic, cap. v, vers. 15 et 16, dixit se neminem, ne Christum quidem, nosse secundum carnem. Sic, cap. ii, epist. I, animalem et carnalem philosophorum oratorumque sapientiam, Christi et Christianorum, ac maxime Apostolorum spiritali sapientiae opponit. Sic, ad Galatas iii, 3, ait: « Sic stulti estis, ut cum spiritu (id est spiritali doctrina et lege Christi) ceperitis, nunc carne (hoc est carnali circumcissione et lege Mosis) consummimini, » ait Chrysostomus.

4. NAM ARMA MILITAE NOSTRE NON CARNALIA SUNT, — Carnalia vocat, quae servantur militiae aut vite carnali et corporali, ut honores, voluptates, potentia saeculi hujus; hisce enim non sunt usi Apostoli ut mundum expugnarent, Christoque subicerent. Vel potius, ut dixi, « arma carnalia » sunt artes, scientia, rationes, praxes humanae, facundia, adulationes, jactantia, simulationes, affectata gravitas et prudentia, quibus mundi homines utuntur, et apud suos sibi auctoritatem parent, et reverentiam conciliant; cum vera et seria auctoritas sit donum Dei, et non tam donis externis, vel assumpta gravitate, quam virtutis, prudentiae et sanctimoniae ostensione et opinione comparatur, ut Paulus et Apostoli sibi eam compararunt.

SED POTENTIA DEO, — valida et efficacia per Deum; et, ut Syrus, כחילי האלהים, id est virtus sunt Dei, quia Deus per ea potenter operatur in animis audientium, eosque ad fidem convertit, et praedicationem nostram persuadet, nobisque et Christo subjicit, dicto audientes facit, ut quidquid volumus, dicimus, suademus, eis persuadeamus, et ab eis impetremus. Haec arma, ait Anselmus, sunt primo, vehementia spiritus et zeli; secundo, efficacia praedicationis, ut Deus videatur verbis nostris pondus ac energiam indere et inflare; tertio, sapientia; quarto, comitas; quinto, sanctitas; sexto, miracula; septimo, crebra oratio; octavo, pura intentio; nono, patientia; decimo, charitas, scilicet cum vident homines nos innocentissime vite non opes eorum, non honores, sed salutem tantum quaerere, idque tot laboribus, impendiiis, afflictionibus, quotidiana morte et martyrio; eisque concionari tanto zelo, tanto ardore, ut omnes Christum agnoscat eumque et

Patrem glorificent: hisce omnibus quasi telo efficacissimo in conscientia feruntur, penetrant, vulnerant, ut cedant credantque nostris dicitis, doctrinis, concionibus. Hisce ergo armis vicia, diaboli regnum, totumque orbem expugnarunt Apostoli. Unde patet apostolatam et Evangelii praedicationem recte vocari militiam. De quo plura I Timoth. 1, 18.

AD DESTRUCTIONEM MUNITIONUM. — Munitiones vocat omnes rationes, syllogismos, sophismata, eloquentiam, virtutes philosophicas, saecularem potentiam, gratiam, amicitiam et quidquid Gentiles ac demones objecerunt et opposuerunt Apostolis et Evangelio. Ita Chrysostomus, Anselmus et alii.

CONSILIA DESTRUCTIVAS. — Quibus, scilicet armis, consilia destruimus: hoc enim duplici hebraismo saepe utitur Apostolus. Primo, ut intelligat Hebraeorum relativum חַוּל אֲשֶׁר, id est qui, quae, quod, quibus, quos, etc. Secundo, ut participium ponat pro indicativo, « destruentes, » pro destruimus. Simile vidimus cap. iv, vers. 13, et hoc cap., vers. 3, 6, 12, 13. Vide Can. 29. Nisi quis referri velit ad arma, dicatque esse antiphrasin, non casus, sed generis masculini pro neutro: « destruentes » pro destruimus, q. d. Arma nostra potentia sunt, et consilia destructiva. Verum tertio, facillime et planissime hae referas ad vers. 3, « non secundum carnem militamus, q. d. Militamus nos ipsi consilia destruentes, » hoc est destruendo, ut non arma militiae, etc., usque ad munitionum, quasi per parenthesis inseratur, ad hoc, ut militiae jam dicte arma explicet.

Nota: Pro consilia graece est λογισμοί. Quod Theophylactus vertit, syllogismos, et humanas Philosophorum rationes; Syrus et Erasmus, cogitationes; Noster, consilia, q. d. Nostris armis destruimus omnia prudentium hujus saeculi consilia, quibus Evangelium nostrum evertere, suum gentilitium, suos doctores et philosophos statuere et stabilire, Christoque et nobis preferre moliantur.

5. ET OMNEM ALTIUDINEM, — omnem celsitudinem tum sapientie humanae et philosophicae, tum magiae diabolicae Simonis Magi et similium, tum nobilitatis et potentiae, etiam regalis, vel imperialis. Nota: Duas has machinas quasi turres Elmiel Christo opposuerunt et Apostoli, consilia scilicet, et altitudinem, quarum illa, callida sua machinatione, arte, dolo; haec sublimitate et robore suo videbatur inexpugnabilis: utraque tamen Apostolorum armis cessit et expugnata est.

EXTOLLENTES SE ADVERSUS SCIENTIAM DEI. — « Scientiam, » graece γνῶσις, id est cognitionem Dei, quam attulit et docuit Christus, quamque nos Christi Apostoli toto orbe docemus, fidem scilicet de Deo trino et uno, de Dei Filio ejusque incarnatione, morte, cruce, redemptione.

ET IN CAPTIVITATEM REDIGENTES. — Refer, quemadmodum et non consilia destruentes, ad militiam,

Munitiones vocat omnes rationes, syllogismos, sophismata, eloquentiam, virtutes philosophicas, saecularem potentiam, gratiam, amicitiam et quidquid Gentiles ac demones objecerunt et opposuerunt Apostolis et Evangelio.

Deus molitur, quas Elmiel dicitur et Apollon totis semper objecerant.

384i vers. 4, q. d. Hac militia nostra vincimus et captivamus omnes hostes nostros. Græce ἀρμα εἰς τὴν μάχην αὐτῶν ἐκείνων τῶν ἑθνικῶν, id est, ut Syrus, captivum ductum omnem intellectum, vel id verbum, omnem cogitationem ad obedientiam Christi, id scilicet omnis cogitatio, omnis intellectus quantumcumque in consiliis versutus, quantumcumque in sapientia altus et sublimis, quasi hostis nostris devictus armis, se dedit obedientique Evangelio Christi.

Arma Apostolorum quam fuerit efficacia ad omnium conversionem.

Nota: Per hoc quod dicit omnem cogitationem, omnem intellectum, non vult significare omnes philosophos, sapientes, potentes, qui prædicationem Apostolorum audiverunt, fuisse conversos: hoc enim falsum est; sed quod arma Apostolorum fuerit tam potentia, ut quasvis cogitationes et rationes naturalis intellectus quantumvis artificiosas, quantumvis sublimes, fidei Christi subijcere poterint, et de facto subjecerint in illis qui hæc arma exceperunt, et in cor ac mentem admitterunt, quique ipsi conversi sunt. Est ergo commoda acceptio, omnem intellectum, id est quemlibet intellectum, quantumvis validum ac sublimem, eorum scilicet, vel in iis, qui ex gentilibus ad christianismum traducti, ex infidelibus fideles facti sunt. Multi enim ex quolibet genere sapientium et oratorum prudentia et sapientia illustres Apostolicis armis captivati Christo credere: quales fuerunt Dyonisius Areopagita, Clemens Romanus, Paulus Proconsul, Justinus Philosophus, Athenagoras et alii.

6. ET IN PROMPTU HABENTES ULCISCI OMNEM INOBEDIENTIAM. — Dixit Paulus arma sua potentia esse ad debellandum quosvis Ethnicos et sapientes Gentium; hic eadem potentia esse ostendit ad ulciscendum quosvis fideles inobedientes et hæreticos, q. d. Promptum quoque mihi est et facile ulcisci rebellium et pseudoapostolorum, qui mihi detrahunt, inobedientiam, scilicet eos excommunicando.

CUM IMPLETA FUERIT VESTRA OBEDIENTIA. — Nolo enim vos eadem poena involvere; malo ut vos ipsi que corrigenda sunt, corrigatis, expecto ut plene impleatis quod iussi; eosque vindictam differo, donec vos plane correcti et obedientes sitis, tum denique in contumaces illos obtractores ostendam et exeram gladium excommunicationis, quem non nisi in inobedientes et prævis monitionibus rebelles et contumaces exerendum esse, hinc docent Doctores.

7. QUE SECUNDUM FACIEM SUNT, VIDETE. — videte que aperto et manifesto sunt vera vestrisque oculis evidenter subjecta, me scilicet non tantum esse Christi discipulum, sed et Apostolum cum tanta gratiæ efficacia ac potestate, quantum ipsi oculis vestris videtis. Ita Anselmus. Est catachresis: nam que in facie videntur, clare videntur; homines enim per faciem dignoscuntur (1).

(1) Græco: Adone illa tantum que foris sunt, id est, apud homines valent, reprobata?

8. DE POTESTATE (ulciscendi, puniendi et excommunicandi) QUAM DEDIT NOBIS DOMINUS IN EDIFICATIONEM. — Hinc Concilium Tridentinum, sess. XXV, cap. III, monet gladium excommunicationis sobrie et caute ad edificationem esse exerendum; alias enim videmus eum magis contemni quam formidari, et perniciem parare potius quam salutem, non excommunicati modo, verum etiam aliorum fidelium totiusque Ecclesie (2).

10. QUONIAM QUIDEM, INQUUNT (mei obtractores et pseudoapostoli), EPISTOLE (quas ad vos scribit Paulus, o Corinthii) GRAVES SUNT ET FORTES (hoc est dura et acres, severæ et minaces): PRÆSENTIA AUTEM (græce ergo legendum πρæσεντία non παρῆσεντία, id est libertas, ut habent Regia corporis INFIRMA, — vilis, abjecta, pusilla, contracta. Statutam et figuram Pauli ita Nicophorus, lib. II, cap. XXXVII, ex traditione et prisca imaginibus describit: « Paulus, ait, corpore parvo et contracto, atque incurvo, et paululum inflexo, facie candida, annosque plures præ se ferente, capite modico: oculis multa inerat gratia, supercilia deorsum versus vergebant, nasus pulchre inflexus, idemque longior, barba densior et satis promissa, eaque non minus, quam capitis coma canis erat respersa. » Unde patet, Paulum parvo et abjecto corpore fuisse, hinc et Chrysostomus, hom. De Princip. Apost., tom. V: « Paulus, ait, triebuitalis est, et celos transcendit. » Lucianus insuper Paulum quasi recalvastrum ridet in Philopatros.

Vers 4. Glatina vromm. ronalis ad hinc est. rualia.

Pauli statua, habita et ad p. g. v.

ET SERMO CONTEMPTIBILIS, — rudis, inconcinuus, inelegans. Vide dicta epist. I, cap. I, vers. 1 et 4.

11. HOC COGITET QUI EJUSMODI EST (obtractator, qui jactat de me: « Epistole Pauli graves sunt et fortes: presentia autem corporis infirma; » cogitet hoc), QUIA (id est quod) QUALIS SUM VERBO PER EPISTOLAS ABSENS, TALIS SUM ET PRÆSENS IN FACTO.

12. NON ENIM AUDEMUS INSERERE (id est arduo-rare) AUT COMPARARE NOS QUIBUSDAM, QUI SEIP-SOS COMMENDANT (pseudoapostoli, qui se suaque supra veritatem extollunt, q. d. Non ea jacto, que non habeo, ut ipsi); SED METENTES, ET COMPARANTES NOSMETIP-SOS NOBIS, — id est metior me meo pede, meis dotibus, et Dei donis, rebus-que a me per Dei gratiam gestis, ait Photius; illis me comparo, confero et adequo, ut non amplius mihi arrogem quam revera a Deo acceperim et gesserim. Pro non enim auDEMUS, græce est αὐτῶν τεινόμεν, quod Maldonatus in Notis vertit, nihil audacter, aut arroganter facturus, dum nos cum illis comparamus, qui sese magnopere commendant. Verum magis apte et magis proprie vertit Noster, non enim auDEMUS inserere, etc.

Est ironia, et primum quasi scomma in pseu-

(2) Non erubescam, id est non deprehendar vanos, vel mendax.

doapostolos. Elevabant illi Pauli dicta et facta, quasi in eo nihil esset grande præter epistolas, quæ nescio quid magniloquum spirarent; sed cum ad rem ventum esset, ac præsens compareret Paulus, sermone, vultu, forma nihil illo esse abjectus: se in hac parte illi longe præstare. Ergo, inquit Paulus, fastum illorum ridens, non ausim ego homuncio istos inter gigantes comparare, eis me inserere, nedum me cum illis comparare: sed nimirum falso se tantos jactitant; ego vero de me quidquid prædico, vere prædico, meque mea magnitudine, mea gratia et factis, quæ vere gessi, melior.

Nota: Græca addunt ἐὼς ἄνωγειν, non intelligunt, Unde Syrus, Vatablus et alii hæc non de Paulo, sed de pseudoapostolis accipiunt, ut sit hyperbaton, quod, ἐὼς ἄνωγειν præponendo, sic ordiant et vertunt: pseudoapostoli seip-sos commendant, sed non intelligunt quod seipsi seip-sis metiantur, et se sibi comparent, q. d. Inrepte ipsi se attollunt, et gigantes faciunt; nam perinde faciunt ac si quis sese non externa aliqua mensura (puta ulna), sed seipso vellet metiri: ut si quis pumilio jactet se gigantum esse, nec aliam jactantiae suæ causam rationemve adferat, quam quod ita sit, ita asserat, ita sibi persuadeat. Unde Photius supplet: Non intelligunt, quam scilicet omnibus sint ridiculi; vel, ut S. Augustinus, in Psal. XXXIV, « non intelligunt, » ea scilicet, quæ loquuntur, quæ affirmant, quæ jactant.

13. NOS AUTEM NON IN IMMENSUM GLORIABIMUR. (Est secundum scomma et antithesis Pauli et pseudoapostolorum: pseudoapostoli in immensum se suaque jactant, adeoque, ait Theophylactus, se usque ad fines orbis evangelizasse; sed falsissime jactant. Ego autem glorior, non falso, non in immensum), SED SECUNDUM MENSURAM REGULE, QUE MENSURA EST NOBIS DEUS (id est, ego me vera mensura ac regula metior, donorum videlicet et provinciarum, quam mihi sua designatione quasi mensura regula admensus est et attribuit Deus: mensura, inquam, vel secundum) MENSURAM PERTINGENDI USQUE AD VOS, — id est evangelizandi a Judea per interjacentes omnes provincias, Corinthum usque, q. d. Glorior, et vero glorior, de mea mensura ac magnitudine, id est multitudine provinciarum, quas Christo et Ecclesie adjei, quod scilicet a Judea Corinthum usque me meamque prædicationem extenderim. Sicut ergo gloriantur principes, si longissime latissimeque imperium propagaverint; ita Christi doctor Paulus gloriat, quod eoque principis sui ditionem propagaverit, sperans fore, ut longius etiam imperium proferat.

Nota: Regulam hic intelligit mensuram qua limites agrorum et locorum mensurant geometre, ut dicam vers. 16. Mensura vero significat, premo, illud quo quippiam metimur, uti est regula, ulna, cubitus, pes, etc. Secundo, significat hujus mensure mensurantis quantitatem: alia

Paulus extensa specie humilis, sed non in seipso, sed in aliis.

Vers. 13. Antithesis Pauli et pseudoapostolorum.

Mensura quatuor habet significaciones.

enim est mensura, id est quantitas ulnæ, alia cubiti. Tertio, ipsam mensurandi actionem. Quarto, ipsum mensuratum, seu id quod per mensuram nobis admensum est, ut cum modium frumentum, jugerum terræ, id est, frumentum ad modium, terram ad jugerum admensam, frumentum et terræ certam mensuram vocamus. Hic tribus ultimis modis accipi potest, sed optime in secunda acceptione.

14. NON ENIM QUASI NON PERTINGENTES AD VOS, SUPEREXTENDIMUS NOS. — Est tertium scomma et sales, quibus pseudoapostolos aspergit. Ipsi, inquit, se extendunt et superextendunt suis verbis et bombis, sed age, in re quid afferunt? quos convertunt? quas urbes, quas provincias obiverunt? nullas sane, cum e patria et vestris finibus nunquam excesserint. Forte vos Corinthos ad fidem et Ecclesiam adduxerunt? Atqui vos non illorum, sed meum opus estis in Domino; vos ego cepi, vos debellavi; vos mea sors, mea possessio estis mihi a Domino attributa; de vobis reliquique provincis, Judeam usque, a me subactis triumphare possum; et sicut Imperatores gentium bello dimitarum nomina sibi assumebant, verbi gratia, ut P. Scipio diceretur Africanus, L. Scipio Asiaticus; ita et ego Paulus dici possum Corinthiacus, Achaicus, Macedonicus, Thracicus, Asiaticus, etc.

IN EVANGELIO — prædicando, et, ut Anselmus, propagando.

15. NON IN IMMENSUM. — Græcum ἐν ἄνωγειν, et mensuram significat, et ea que non sunt nostræ mensuræ, regiones scilicet, quas Deus nostræ prædicationi non destinavit nec admensus est. Rursum notat pseudoapostolos, qui falso gloriantur de regionibus multis a se obitis et conversis.

GLORIANTE IN ALIENIS LABORIBUS. — Est quartum scomma in pseudoapostolos, qui Corinthi, ubi Apostolus fundamenta fidei jecerat, subintrarunt in ejus labores. Ita Chrysostomus. Sic notant Doctores, quod hæretici nunquam zelo Evangelii et martyrii infideles adierint, eosque primo ad hæresim converterint, sed tantum fideles, eosque pervertarunt.

Dices: Valens Imperator, Gothi cupientibus ad christianismum converti, submitit Arianos Episcopos, qui eos Arianos fecerunt, teste Freulpho, tom. II, lib. IV, cap. xx.

Respondet: Verum est, sed ipsi Arianii sua sponte Gothicam barbariem non adierunt zelo fidei, ut Apostolorum more in fame, siti, persecutionibus, mortibus fidem plantarent: vocati enim a Gothi volentibus Valenti Imperatori Arianos reconciliari, venerunt: nulla autem difficultas est volentibus venenum instillare. Adde, Gothos plerosque antea orthodoxos fuisse, sed ab Ulphila suo Apostolo ab Arianis decepto, pariter deceptos et ipsos, factosque Arianos, ut expresse docet Theodoretus, lib. IV Hist., cap. ul.

SPERM AUTEM HABENTES CRESCENTIS FIDMI VESTRA.

Præsentia Goumbios, Achai-cus, Macedoniacus, Thracicus, Asiaticus, etc. Deus dicit potest. Vers 15.

Nam quam hereticis zelo Evangelii et martyrii infideles adierunt.

— Spero quod, cum fides vestra crescat, me ulterius non egebitis, quodque per vos aditus mihi fiet ad vicinas gentes, ut possim ulterius evangelizare, et superextendere me meamque predicationem: Ita Chrysostomus.

In vobis magnificari, — ut per vos majorem laudem et meritum apud Deum consequar. Unde Gagneus verit: Spero, crescente fide vestra, non non parum ex vobis magnificentum iri, et spero in illis etiam regionibus, que ultra vos sunt, predicare ac multam inde reportare gloriam. Tunc enim magni fit preceptor, ait Theophylactus, cum discipuli proficiunt et in sapientia crescent.

Secundo, et aptius, refer a magnificari » ad sequentiam, » secundum regulam nostram in abundantiam, » q. d. Spero per vos in fide crescentes magnificari secundum regulam nostram, id est majorem facere et extendere regulam nostram, puta fines et terminos apostolatus mei ultra vos in vicinos vestros; ut scilicet illi videntes vestram fidem, sanctimoniam, gratiam, provocati vestro exemplo avidè me expellant, et Evangelium excipiant.

Unde Græca sic habent: Ἐπίδα δι' ἑσωνε ἀξίαντες, τὴν πίστιν: ὅταν ἐν ἑσιν μεγαλοῦθῃ κατὰ τὴν κλίονα τῆς αἰσθητικῆς, que clarius sic verti possunt, spem habentes fore, ut crescente fide vestra in vobis amplius (hoc est, amplius et ulterius me extendam) in assignata mea mensura et regula in abundantiam (hoc est, admodum), ad evangelizandum iis regionibus, que ultra vos sunt.

Ubi nota: » Regulam, » ut dixi, vocat regiones sibi sueque predicationi adiectas, et quasi ad regulam admensas a Deo: cuique enim Apostolo suas Deus in orbe provincias quasi ad mensuram diviserat attribueratque. Adeoque sicut duodecim tribubus, et filius Jacob partitus erat olim certis finibus et mensuris terram sanctam; qua de re dicitur Psalms. LXXVII, 34: » Sorte divisit eis terram in funiculo distributionis: » ita pariter eorum antitypo duodecim Apostolis diviserat, non in se, sed in Domino gloriatur, illi scilicet, cuius dona sunt, omnia accepta ferendo, illi omnem gloriam dando, et ad illius laudem et gloriam omnia dirigendo. Ita Chrysostomus.

Nota: His verbis ostendit ubi, quando, qua in re sit gloriandum; simul tamen secundo, amolitur a se Apostolos ostentationis et vana glorie cupidinem, q. d. Hec tam ampla et speciosa de me dico, non quod in me rebusque meis, sed quod in Domino gloriari velim, a quo omnem gloriam et glorie materiam accepi. Vide dictum I ad Corinthios, 1, 31.

Moraliter: Discite hic veram laudem et gloriam non esse nisi apud Deum, eamque omni humana longe prestare. Nam primo, laus et gloria hominum et parva est et exilis. Quid enim sunt homines nisi calices terre? Gloria vero Dei immensa est, quia ipse immensus est. Secundo, gloria hominum externa est et in speciem tantum: inus enim inanis est et evanida; gloria vero Dei in-

Sicut etiam dicitur de decem tribubus partitus est terram sanctam, haec ibi dicitur de duodecim Apostolis.

Vers. 16.

16. ETIAM IN ILLA QUE ULTRA VOS SUNT (ὑπερβαίνοντων ἡμῶν, que ulteriora sunt vobis, » que ultra vos sunt, » id est longius in alias gentes ac populos), EVANGELIZARE, — spero. Hæc enim referenda sunt ad τὴν spem habentes.

NON IN ALIENA REGULA, — non attingo limites et terminos, id est provincias et plagas, que admensæ sunt et assignatæ, vel occupatæ ab aliis Apostolis, ut in ea que ab aliis » preparata sunt, » subintrem, et sic de alienis laboribus quasi meis

glorier: » preparata » enim vocat regiones ab aliis preparatas et exultas predicatione Evangelii ad ferendum fructum, q. d. Nolo aliorum novalia excolere, sed prius mea ipso novalia, deinde excolo, ipse prius ubique fidem planto et prædico, Rom. xv, 20.

Nota: Κλίονα Græci vocant regulam mensuram, qua geometrice et agrimensores acros dimetuntur: ita hic Apostolus regulam suam vocat omnes suas regiones, seu quicquid terrarum Deus velut ad regulam illi admensus erat, ut totum illud spatium excoleret, sereret verbo Dei, sueque predicationi et Christo adiceret. Secundo, hanc regulam et mensuram in dies protendebat Apostolus, cupiens ubique predicare, » quasi ad possessionem terrarum et opimiam hereditatem accessisset, ait Chrysostomus, et tanquam fabricator, ait Theophylactus, orbis terrarum esset Paulus, ut illum sua regula dimetiretur, et ad suam regulam edificaret. » Græcum enim κλίονα etiam regulam significat, ad quam architecti muros, trabes et opus suum exigunt et metiuntur, atque talem regulam hic intelligit Theophylactus; magis tamen genuine videtur ad regulam agrimensorum Paulus alludere, ut dixi.

17. QUI ACTEM GLORIATUR, IN DOMINO GLORIETUR. « In Domino, » id est in veritate, et eorum Domino. Secundo, et melius, » gloriatur in Domino, » id est, cum illa gloria illi fuerit a Domino delata et approbata. Subtil enim rationem: » Non enim qui se ipsum commendat, » sua falso jactando, ut faciunt pseudoapostoli, » ille probatus est, sed quem Deus commendat, » id est commendabilem facit et ostendit ex miris, que per eum operatur. Hic sensus est genuinus: opponit enim hæc duo, gloriari in se, et gloriari in Domino. Gloriari in se, est seipsum commendare; in Domino autem gloriari, est a Domino commendari, et in Domini commendatione gloriari. Unde tamen consequenter tertio, sequitur, ut qui vere gloriatur, non in se, sed in Domino gloriatur, illi scilicet, cuius dona sunt, omnia accepta ferendo, illi omnem gloriam dando, et ad illius laudem et gloriam omnia dirigendo. Ita Chrysostomus.

Nota: His verbis ostendit ubi, quando, qua in re sit gloriandum; simul tamen secundo, amolitur a se Apostolos ostentationis et vana glorie cupidinem, q. d. Hec tam ampla et speciosa de me dico, non quod in me rebusque meis, sed quod in Domino gloriari velim, a quo omnem gloriam et glorie materiam accepi. Vide dictum I ad Corinthios, 1, 31.

Moraliter: Discite hic veram laudem et gloriam non esse nisi apud Deum, eamque omni humana longe prestare. Nam primo, laus et gloria hominum et parva est et exilis. Quid enim sunt homines nisi calices terre? Gloria vero Dei immensa est, quia ipse immensus est. Secundo, gloria hominum externa est et in speciem tantum: inus enim inanis est et evanida; gloria vero Dei in-

Casus regula mensura geometria

terna est et solida: hinc animam replet et satiat. Tertio, gloria hominum infida est, fœceta et larvata: laudant multi te in facie, a tergo irrident te. Gloria Dei fidelis est et sincera. Quarto, gloria hominum instabilis est, et minima rumoris aura mutatur quasi arundo. Qui hodie te laudant, cras vituperabunt; qui hodie tibi applaudent, cras subsannabunt. Gloria vero Dei stabilis est et constans. Quinto, gloria hominum brevis est et momentanea, laudant te mortales cras moritur, et cum morientibus morietur laus tua. Ubi sunt laudes Cæsaris, Pompeii, Augusti? Transierunt, ut fumus evanuerunt. Laus vero Dei perpetua est et æterna. Deus coram sanctis angelis et Beatis in omnem eternitatem laudabit te, quod vanam mundi gloriam contempseris, quod veram et perennem apud Deum consecutus sis. Sexto, gloria hominum manca est, mutila et mixta. Qui enim laudatur ab his, culpatur ab illis. Quot enim sunt homines, tot sunt sensus, tot iudicia. Gloria vero Dei integra est, omnimoda et perfecta. Quem enim Deus laudat, hunc omnes cœlestes laudant. Septimo, gloria hominum erronea est et mendax. Homines enim glorificant nobiles, divites, potentes, imo sepe scurras, scleratos et tyrannos. Gloria vero Dei verissima est et certissima: Deus enim non laudat nisi vera sapientia et virtute præditum. Rursum gloriatur homines in seipsis, in sua prudentia, virtute, fortitudine, que nulla sunt; ac proinde gloriatur in falso, in eo quod est nihil, quod non est; gloria vero Dei, est in Deo, cuius omne est bonum, et a quo omnia in nos dimanant, gloriari, ac dicere: Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam: in te laudabimur tota die. Octavo, gloria hominum consistit in ore laudantium, nihilque tibi confert, nihil boni imprimit: quare non est in te, sed in gloriante: sicut honor non est in honorato, sed in honorante. Gloria vero Dei est in Deo et in te: est enim efficax et fecunda. Nam beat te in animo lumine glorie, et in corpore dotibus gloriosus, adeoque Deus Beatis ipsissimam suam gloriam divinam et increatam fruendam et possidendam communicat. O cœci et insensati

fili Adæ, natura avidi laudis, creati et nati æ gloriæ, sed fumos et umbras glorie sectamini? quid gloriæ non veram, sed falsam et fallacem captatis? quid ambitis, quid queritis gloriam ubi ipsa non est? queritis eam in terra: ipsa non est in terra, sed in cœlo; queritis eam apud homines: ipsa non est apud homines, sed apud Deum et angelos; queritis eam in tempore et sæculo: ipsa non est in tempore, sed in eternitate. Tu ergo, o Domine, es gloria mea, tu exultatio cordis mei: in te gloriabor et exultabo tota die: pro me autem nihil nisi in infirmitatibus meis. Querant Judæi, querant mundani gloriam que ab invicem est: ego hanc requiram que a solo Deo est. Omnis enim gloria humana, omnis honor temporalis, omnis altitudo mundana æterne tue glorie comparata, vanitas est, stultitia est, vituperium est. O veritas mea, misericordia mea, gloria mea, Deus meus, Trinitas beata, tibi soli laus, deus et gloria; tibi soli benedictio, claritas, sapientia et gratiarum actio; tibi Deo nostro honor, virtus et fortitudo in secula seculorum, Amen.

18. NON ENIM QUI SEIPSUM COMMENDAT, ILLE PROBATUS EST: SED QUEM DEUS COMMENDAT. — Dices: Quomodo ergo Sancti subinde seipsos commendaverunt? ut Ezechias, Isaie xxxviii, 3: » Obsecro, inquit, Domine, memento, queso, quomodo ambulaverim coram te in veritate, et in corde perfecto, et quod bonum est in oculis tuis fecerim. » Et S. Paulus, cap. sequent. sua enarrans præclare gesta, seipsum commendat. Et II Tim. iv, 7: » Bonum, inquit, certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi: in reliquo reposita est mihi corona justitiæ. »

Respondeo: Hi quidem seipsos commendant; sed omnem commendationem in Deum Deique gratiam quasi primam causam tacite simul referunt, dicuntque: » Gratia Dei sum id quod sum. » Secundo, hæc ipsorum sui commendatio non ab ipsismet, sed a Spiritu Sancto, qui per os illorum loquebatur, manabat, eisque suggerebatur. Sic enim Spiritus Sanctus singulis scriptoribus Sanctæ Scripturæ ea que scriberent, suggestit.

Vers. 18.

Quo modo et quare Sancti seipsos commendaverunt?